

Književnost u Izraelu

Josip Šlozberg - Beograd

Štampa u Izraelu je mnogojezična, ali objavljene knjige su gotovo isključivo na hebrejskom jeziku. To nije jezik Mojsijevih Pet knjiga — iako mu je to osnov — nego njegova moderna modifikacija, provedena prije nekih četrdeset godina, po jevrejskom lingvisti Ben Jehudi.

Domaća proizvodnja novih književnih djela ne zadovoljava u potpunosti čitaoce, ponajmanje kvalitetom. U Izraelu se čita mnogo, a traži se uglavnom dobra literatura. Konsekvenca je ta, da je velik dio produkcije izdavačkih preduzeća sastavljen iz prijevoda moderne svjetske književnosti. U svim prodavaonicama novina i knjižarama Izraela (a ima ih mnogo) stoje redovi kartoniranih brošura i tankih knjižica, koje predstavljaju — današnju izraelsku književnost: kratke pripovjetke, priče, male novele i pjesme. Većina ovih knjižica djelo je mladih pisaca od kojih nijedan nije stariji od 30 godina. Pisana su jezikom, koji se tek unazad nekoliko decenija pojavio u sadašnjoj formi i koji se još uvijek razvija.

Izrael je — ne treba zaboraviti ovu činjenicu — postao azil mnogih pisaca, koji raspolažu bogatim rječnikom na različitim jezicima: engleskom, francuskom, češkom, ruskom, mađarskom, njemačkom i t. d., ali koji se teško snalaze i još teže ovladavaju jezikom svoje nove domovine. Najteže im pada prilagođivanje vlastitog stila duhu toga jezika. Zato mnogi od njih — i to oni starije i srednje generacije — pišu na svom materinjem jeziku, ali se njihova djela pojavljuju u hebrejskim prijevodima, najčešće još prije nego se objave na jeziku kojim su pisana.

Maks Brod piše još i danas na njemačkom, iako živi već dvadeset godina u Izraelu, a Arnold Cvaig (koji je u zemlji proveo nekoliko godina) osjećao se nesretnim, što nikako nije uspio da ovlada jezikom u onoj mjeri u kojoj je to želio. Jedan jedini izuzetak u ovoj je Arje Ludvig Štraus, koji je već u Njemačkoj bio priznat pjesnik i kojemu je uspjelo da savršeno ovlada i hebrejskim jezikom.

Moderni hebrejski pisci mogu se, uglavnom, podijeliti na dvije grupe. Prvu čine autori koji doduše decenijama žive u Izraelu, ali su rođeni u Evropi ili drugdje, drugu grupu čine oni, koji su rođeni u zemlji ili došli u zemlju kao djeca. Ima, naravno, i izuzetaka, kao što je 52-godišnji Alterman, koji se rodio u zemlji ili 66-godišnji Burla, koji se rodio također u Izraelu. Obje grupe se razlikuju kako po svom gledanju i stavu na pitanju jevrejstva, tako i u odnosu na jezičnu formu.

Prva grupa sastoji se iz cionista, koji su dolaskom u zemlju donijeli i svoju cionističku ideju i ubjeđenja. Druga grupa — mlađi — iako su logičan produkt cionizma, odnose se prema njemu često i vrlo kritički. Cionisti su uvijek zastupali

mišljenje, da je pravi jevrejski život moguć samo u Palestini, pa su ovaj život slavili i opisivali u svim formama i nijansama. To je i dovelo mlade pisce, rođene u zemlji, da se osjete »nadmoćnijim« i da u svojim djelima hvale one, koji su rođeni u zemlji. Osim ostalih polemika, između starih i mladih, naročito žučna vodi se baš na ovom planu.

Za današnju izraelsku književnost može se reći, da postaje sve više putokaz na jednom novom putu. Teme se mijenjaju, u njima nema samo opisa svakodnevnog života i problema, kojima je izraelski čovjek zaokupljen, nego se traže i odgovori na mnoga pitanja odgovarajućeg životnog stava i gledanja.

Izvan svake je sumnje, da naročito izraelska omladina već dosta dugo vremena traži nove puteve. I nema veće pogreške od one, kada je Arthur Kestler (koji je živio jedno vrijeme u Izraelu), nazvao izraelsku omladinu »generacijom mladih Tarzana«. »Tarzani« su atletski razvijeni mladići, većinom bez duha i sa jednom problematičnom prirodom, izraelska omladina je, naprotiv, i pored svog nekad sirovog izgleda, intimno osjećajna, puna problema i sklona dubljem razmišljanju. Oni neprestano tragaju za onim »zašto i kuda« svoga bića. Njihov »šturm i drang period« poklapa se sa periodom »šturm i dranga« poslije osnivanja države i početka nacionalne renesanse. I jedno i drugo daju stimulans koji se naročito odražava na umjetničkom stvaralaštvu.

Jevreji su star narod, sa drevnom historijom. Ali od ponovnog dolaska u Izrael i osnivanja države, izgleda da novoj generaciji nije više važno šta se odigralo u zemljama rasula. Nova generacija počinje sve iznova, ne samo na političkom i ekonomskom, već i na kulturnom polju. I jasno je da ona mora da prođe kroz sve »dječje bolesti«, koje su druge etničke zajednice već preboljele. Valja ipak istaći, da u djelima mladih izraelskih književnika (u prvom redu Samira, Mošinzona, Megeđa, koji su najistaknutiji među mladima) preovlađuje optimizam i nacionalni ponos.

Problemi izraelske književnosti ujedno su i problemi izraelske omladine uopće: ako izraelski mladi ljudi ne žele da postanu u neku ruku izolovani ostravljeni (a tih tendencija nažalost ima u priličnoj mjeri), oni moraju da se duhovno orijentiraju i u drugim pravcima, da traže puteve zbliženja sa ostalim svijetom. Mnogi uviđaju da je period »šturm i dranga« prošao i da se treba pripremati za ozbiljnija ostvarenja. Da je omladina u Izraelu na dobrom putu dokazuju već neka djela, koja mogu da se unesu u kulturnu baštinu naprednog čovječanstva.